

ta marbuta) diferenciats només pels punts de la marbuta sovint negligits pels cal·lígrafs.

D'altra banda també s'estengué fins a Mallorca. El Rabí cordovès ho aplica també al 'nebli', gran ocell de presa <MILVULUS (DECH). En efecte ho retrobem, en la forma *šūdānāk*, en el còdex aràbic del *Rept.* de Mallorca (ed. Busquets. 257.19, i 280 f°30r°), i *Axodamac* en el còdex llatí de l'*Arx. Hist. Mall.*, p. 289, com nom d'una partida m u n t a n y e n c a del terme de Ciutat, cap al seu extrem Nordest, o sigui més enllà de Sóller: cap als alts del *Puig Tomir* o tirant cap a Formentor: alts paratges on nien naturalment els grans ocells de presa. Paratges, tots, dels més apropiats per a la cria de falcons i ocells de presa: les afraus del Penyagolosa i l'espada Costa de Tramuntana de Mallorca.

Dada, doncs, preciosa, perquè, alhora, ens mostra, per via indirecta, la gran antiguitat del nom del poble de *Xodos*, del qual és derivat aquest adje. gentilici.

Nom evidentment d'origen mossàrab, com ja ho indicava també la -o final i la ċ del topònim *Xodos*. En mossàrab certament d'origen pre-romà, hispànic, car el retrobem, amb variants en sengles NLL de l'Aragó i del Nordest d'Andalusia.

CHODES

Aragonès, poble de 500 hab., 20 k. NEE. de Calatayud, veí del riu Jalón i del seu afl. Aranda, uns k. amunt de *Ricla* que baixa de la Sierra de Arándiga, contrafort llunyà del Moncayo. 1177: un Petrus Martínez de *Chodas*, nom d'un testimoni en un doc. d'Osca (*EEMCA* v, 606), i, amb grafia arcaica, imperfecta de la inicial (Y=ċ en un doc. indata del S.XII: «in *Yodas*» referent a Arándiga (ibid. III 652).

JÓDAR

Villa gran i antiga del Nordest d'Andalusia, 1200 hab., prov. de Jaén, uns 20 k. al Sud d'Úbeda: o sigui a uns 500 de *Xodos*. Era *Xódar* antigament: un «Sancho Martínez de *Xódar*» en un doc. de 1273, datat a Còrdova (Mz.Pi., *Docs.Ling. de Cast.*, 35.5, i de nou, lín. 10). També figura escrit *Xódar* en les Corts castellanques de 1435; i «*Xódam*», amb l'accent a la o assegurat en un «cantarcillo antiguo» reportat per Argote de Molina (*BRAE* CXVI p. LXXIII). Ja era lloc ben poblat en temps romans, car s'hi troba una inscripció ibero-llatina, que no ens pot orientar sobre la forma del nom *Xódar* (sembla haver-hi només els noms *Galduricotucci* i *Viniolis* (cf. *Bol.Inst.Libre de Enseñ.* XIII, 188; cf. incertes conjectures sobre la llengua ibèrica, en *El Arch.* III, 263).

ETIM. res no se n'ha escrit fins ara, fora de la meua classificació com nom pre-romà transmès pel mossàrab (*E.T.C.* I, 27, 353), i el que vaig explicar en

E.T.C. I, 156 en posar-lo entre els NLL mossàrabs, on una -e final no apocopada ha estat mudada en -o per assimilació a la vocal tònica, a la manera de *motllo* per *motle* (aclariant *BDC* XXIV, 21n3; *DCEC* s.v. *nebli* *DECH* IV, 221). Aquest fenomen sembla reaparèixer en el nom de *Xodos* si bé, com és probable, d'un plural de la mateixa base ibèrica *SŪDAR* que va donar el *Xódar* de la prov. de Jaén. La reducció de *Xóders* > *Xodos* hagué de complir-se ja abans de la Conquesta, car ja llavors era tan corrent l'actual adjectiu ètnic *xodenco* si hem de judicar pel plural fracte de *šūdāniq* que documenta Dozy en la forma indicada.

El fenomen de l'harmonia vocàlica o-e>o-o es dona ja en català (*LleuresC.*, 312 i n. 198-199), però era tant o més general en els parlars mossàrabs: *Montegordo* > *Montogordo*, el val. *Otos*, de l'ibero-basc *ote* 'argelaga', corresponent al manxec *Huete* que Mz.Pi. identificava amb una arcaica grafia OPTA, potser disfressa de OTE: perquè els moriscos pron. *ā* en lloc de -A.

La -e la tenim encara conservada avui en l'arag. *Chodes*, però *Chodas* antigament, i entre les mencions antigues del nostre *Xodos*, hi ha encara *Chodes* en el S. XVI i d'altra banda *Xoda*, singular i amb -a en la menció més antiga, la de 1235.

En l'obscura recerca etimològica de tals noms, hem de començar per la part més segura: que pertanyen al grup hispano-romà forma amb el sufix -AR, tan estès entre ells: la Sierra de *Gúdar* una quinzena de k. dret a l'O. de *Xodos*; SŪLIAR > *Sóller*; SŪLUAR > mall. *Sélvær*; *Yódar*, que sembla la forma antiga de *Ayódar* (*El Arch.* v, 160), d'estructura ben semblant a la del nostre, fora de la ĩ en lloc de la S- o Š- de *Xodos*, i *Xódar*, i de la Serra de *Gúdar*, el duplicat mossàrab xurro *Chóvar*/*Açuébar* <ĈÓBAR (veg. art. *Xova*, supra) tots dos vora el Millars, i tot el grup de NLL andalusos com *Canjáyar*, *Ugíjar*, *Jorairátar* etc., que hi aplego en *Top.Hesp.* I, 51 i en el *DECH* (V. l'índex d'aquest).

El consonantisme intermedi en tots aquests noms era una sonora, en molts d'ells una -D-, puix que ja apareix com *d* fricativa en lletres aràbigues des del S. X. I provant un altre pas, en un pla menys segur: relacionar el nostre *SUDAR* amb una arrel ibero-basca plausible, *SUDUR*, la del mot que significa 'nas' en basc comú (reduït a *sur* només en el dialecte biscaí: Uhlenbeck, *Vergleibende Lautlehre d. bask. Dial.* 81). És fàcil conjecturar que des de la noció de 'nas' es vagi passar a la idea de 'cim' o 'morro, punta' (cf. p. ex. l'angl. *nose* 'proa') que pot convenir a tot NL de zones muntanyenques i en grau excel·lent al paisatge penyalós de tot el terme de *Xodos* —rodolant seguit de penyes des del cim de Penyagolosa; i des de les serres d'Úbeda i del Moncayo, al peu de les quals es troben l'andalús *Xodar* i el *Chodes* aragonès. Però d'altra banda també és lícit conjecturar que